

NOAM CHOMSKY VE AMERİKAN TARZI DEMOKRASİ

Tevfik ERDEM*

Özet:

Bu çalışma Noam Chomsky'nin medya ve Amerika'daki demokrasinin işleyiş biçimine ilişkin görüşlerini incelemektedir. Chomsky'ye göre medyanın olaylar hakkında halkın tarafsız bir biçimde haberdar edilmesi gibi bir kaygısı yoktur. Medyanın hedefi halkın düşüncelerinin denetim altına alınması ve hükümetin uygulamalarına karşı halkın rızasının alınmasıdır. Chomsky bu görüşlerini propaganda modeli adını verdiği bir modelle açıklar. Propaganda modeline göre, ayrıcalıklı gruplar, kendi öncelikli ekonomik, siyasal, toplumsal gündemlerini halka medya aracılığıyla kabul ettirirler.

Chomsky Amerika'da demokrasinin halkın düşüncelerini medya aracılığıyla denetlenmesine dayandığını iddia eder. Bu tarz demokraside medya aracılığıyla düşünceleri belirlenen ve kontrol edilen halkın tek etkinliğinin yönetime rıza göstermekten başka bir şey olmadığını iddia eder. Dolayısıyla Chomsky, ticari olmayan, halkın erişimine açık demokratik bir medyanın ortaya çıkmasını arzular. Ona göre, demokrasi halkın yönetime katılımını güçlendirmeli ve kendi çıkarları etrafında örgütlenme yeteneklerini artırmalıdır. Bir siyasal sitem şirketlerin ve devletin değil halkın çıkarları için işlemelidir.

Anahtar Kelimeler: Medya, Propaganda Modeli, yeni dünya düzeni

NOAM CHOMSKY AND AMERICAN TYPE DEMOCRACY

Abstract:

Noam Chomsky's views on the relations between American media and democracy are analyzed with this study. Chomsky claims that media is not concerned much with neither informing nor providing unbiased information to the public. Media's function is, rather, controlling the public opinion and thus providing public consent for government. Chomsky explains his views with his propaganda model. According to the propaganda model special interest groups use media to gain support and acceptance to their own economic, political and social preferences.

Chomsky claims that American democracy is based on controlling public opinion via media. In such a democracy the only function of public, whose views an opinions are controlled by the media, is to show concert for administration. Therefore, Chomsky proposes a media that is not primarily commercialized but democratic and accessible to the public. In his mind, democracy should empower public to participate more in the administrated process; increase their ability to organize around their own interests. The political system thus, should work for the benefit of the public not the corporation and the state.

Key words: Media, Propaganda Model, new world order.

GİRİŞ

Noam Chomsky, yeni dünya düzeni ve Amerikan dış politikası hakkında yazdıklarının yanında medya ve dil konusunda da oldukça hatırı sayılır bir düşünür ve dilbilimcidir. Chomsky, adına internet siteleri açılan, dünyanın çeşitli bölgelerinde bol bol konuşmalar yapan, eserleri bir çok dile çevrilen, ve Türkiye’de de eserlerinden biri hakkında yasal işlem yürütülen ve bu vesileyle kendisinin de yargılanması talebiyle Türkiye’ye gelip, gelmişken özel üniversitelerden birinde de bir konuşma yapan nev-i şahsına münhasır biridir.

Bu çalışma boyunca Chomsky’nin medya, Amerikan tipi demokrasi, entelektüeller ve yeni dünya düzeni hakkındaki görüşleri irdelenecektir.

D) MEDYA VE CHOMSKY

Kitle iletişim araçları olarak radyo, televizyon (tv) ve yazılı basın halk adına, halk için gerçeği ve doğruyu aradığını, sunduğunu ve aktardığını her fırsatta belirterek yayın faaliyetlerini yerine getirmektedirler. Gerçeğin aranmasındaki yılmaz görevliler olarak gerekirse yaşamlarını da tehlikeye atarak topluma, olayları ve olayların arkasında yatan, görünmeyenleri aktardıklarını ifade ederler.

Chomsky’ye göre yukarıda yazılanlara ancak onun tabiriyle “medya cahilleri” inanabilirler. Çünkü ona göre, medyanın böyle bir amacı yoktur. Yani medya halkı bilgilendirme, halkı savunma gibi bir kaygı taşımamaktadır. Medya, belli büyük şirketlerin elinde, onlara bağımlı olduğu için “kamu çıkarlarına değil, devlet’in ve diğer şirketlerin çıkarlarına hizmet eder”(Chomsky, 1995: 8). Medyanın devlete yönelik hizmeti; halkın düşüncesinin denetim altında tutulması ve rızasının alınmasıdır. “Medya toplumsal bir amaca hizmet etmekte (ancak bu farklı bir amaçtır) insanların zihinlerini, hükümetlerine ve daha genel kapsamda toplumsal, ekonomik ve politik düzenin düzenlemelerine erdemli bir bağlılık gösterecek biçimde eğitmek”tir (Chomsky, 1999: 27). Hükümet uygulamaları karşısında halkın rızasının alınması ve

halkın düşüncesinin kontrol edilmesi (bu çok önemlidir çünkü, halk her an yoldan çıkabilecek bir koca canavara benzetilmektedir), medyanın işleviyle yerine getirilmektedir. Chomsky medyanın bu özelliklerini 'propaganda modeli' adını verdiği modelle açıklar. Propaganda modelinde, halkın siyasal anlamda medya aracılığıyla bilinçlendirilmesi, dolayısıyla sorumlu, bilinçli ve siyasal süreci denetleme yeteneği ve etkisine sahip vatandaşlar ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

"Aksine propaganda modeline göre, "medyanın toplumsal amacı" topluma ve devlete egemen ayrıcalıklı grupların ekonomik, toplumsal, siyasal gündemlerini halka aşılacak ve bunları savunmaktır. Medya bu amaca; konuları seçme, ilgilenecek olayları saptama, bu olayların hangi sınırlar içinde işleneceğini belirleme, bilgileri çeşitli süzgeçlerden geçirme, vurgu ve üsluba karar verme, tartışmaları kabul edilebilir ilkeler çerçevesinde tutma gibi çok çeşitli yöntemlerle hizmet eder" (Chomsky, 1998: 100).

Peki medya hiç mi muhalefet, eleştiri yapmaz? Chomsky'ye göre, evet yapar ama bunu da oyunun kuralları içinde kalarak yapar. "Medya hükümet politikasını sorgular ve karşı çıkar ama bunu devlet-şirket iktidarının gözünde ortak olan çıkarlarıyla belirlenen çerçevesi içinde kalarak yapar" (Chomsky, 1999: 199).

Chomsky'nin söz ettiği bu medya, halkın erişimine ve kontrolüne açık olmayan ticari medyadır. Bu ticari medyanın etkinliğinin geriletilmesini ve halkın iradesini yansıtan demokratik bir medyanın ortaya çıkarılmasını arzular. Bu da ona göre ancak immediat bir yaklaşımla gerçekleşebilir. İmmediasm, kamunun medyanın büyüşünden kurtarılmasını, ticari medyanın yerini kamu medyasının almasını amaçlar. Bu da ancak ticari medyanın yok edilmesiyle olacaktır: "Devrim hükümetin devrilmesidir; bizim amacımız ise medyayı devirmektir" (Chomsky, 1995: 16). Devrim ve immediasm arasında bir analogi yaparak "devrim, hükümetin buna zorladığı öznelere tarafından devrilmesidir; İmmediasm, medyanın tutsak dinleyicileri tarafından ele geçirilmesi"dir demektir (1995: 21). Medya halka gerçeği söylememektedir bu yüzden gerçekler ancak immediat yaklaşımla ortaya çıkacaktır. İmmediasm yaklaşımın özellikleri Chomsky'ye göre şunlardır (1995: 19);

- 1- Karşı ticari medyanın üretilmesi-güçlendirilmesi
- 2- Şirket-Devlet'in medya denetimini belgelemek. Akıl denetimi, davranış değiştirme ve imaj yaratım yöntemlerini teşhir etmek
- 3- Aldatıcı, bilgisizlendirici etkisine karşı bağışıklık veren araç, yöntemleri tartışmak, üretmek. Kamunun medya okuryazarlığını artırmak
- 4- Kültürel anlatımlar, eğitim, şebeke çalışması ve direnişi yaratmak
- 5- Radyo-Tv yayımlarında kamu egemenliğini ilan etmek
- 6- Tüm kamu alanlarını hükümet, şirket ve iş dünyasının mesajlarından kurtarmak.

7- Tüm ticari yayın medyasının halka devri ve halk üretim kütüphanelerinin yaratılması

8- Demokratik halk kitle iletişim araçlarının ve medya ağının ortaya çıkışı

Görüldüğü gibi immediasm kitle iletişim araçlarının demokratikleştirilmesi, halkın medya bağlamında bilinçlendirilmesi ve bilgilendirilmesini hedef almaktadır. Bu noktada Chomsky popülist bir tavırla ortaya çıkmaktadır.

Demokratik bir toplum için ticari medya nihayetinde kamunun eline geçmelidir. Çünkü ancak böylesi bir durumda bireysel bilinçler özgürleşecek, demokratikleşme yaşanmaya başlanacak ve devletin demokratik olmayan faaliyetleri kontrol altında tutulmuş olacaktır. Medya kamunun eline geçtiği takdirde "reklamdan özgürleşim, kamusal ilginin metalaştırmadan kurtuluşu, kamu entelijansının yükseltimi, medya okuryazarlığının geliştirimi, devletin gizli eylemleri, ihtilalleri, propagandası ve medya denetimi"ne son verilecektir (Chomsky, 1995: 28). Chomsky medyanın kamunun eline geçmesini hem anarşist bir yaklaşımla hem de gücünü kanıtlamış yeni sosyal hareketlerle mümkün görmektedir. "Medyayı ele geçirmek için bilinci ve ayaklanmayı iletmeden söylemişimiz boş olmaya devam edecektir" (Chomsky, 1995: 28). Chomsky'nin çözüm önerisi nasıl gerçekleşecektir? Amerikan halkının özellikle tv karşısında geçirdiği sürenin farkında olan Chomsky, söz konusu bilincin nasıl iletileceğine dair somut bir çözüm üretmez. Ayaklanma çözüm önerisi de diğer anarşist söylemler gibi duygusal isyanın ötesine gidemeyen bir çıkış olarak kalır. İkinci çözüm önerisi 1970'lerdeki halk hareketleri olarak gördüğü çevre, anti-nükleer, feminist hareketler gibi yeni sosyal hareketleri "Amerikan düşüncesindeki uygarlaştırıcı etki yaratan" (Chomsky, 1995: 48) gelişmeler olarak görür. Buradan hareketle demokratik bir toplum ve özgür ve bağımsız bir medya için "yerleşim merkezleri ile işyerlerindeki grupların örgütlenmesi ve kendi kendilerini eğitmeleri, aralarındaki bağları güçlendirerek harekete geçmeleri" (Chomsky, 1998: 118) gerekmektedir. Oysa yukarıda bahsedilen yeni sosyal hareketlerin çok dirençli olmadığı belirtilir (Ahme, 1998). Kaldı ki Chomsky kitle iletişim araçlarını şirketlerin elinden almaya çalışmaktadır, bu durum istenilir olmakla birlikte, mümkünlüğü ve devamlılığı ve yarattığı ya da yaratacağı etki tartışmaya açıktır.

Chomsky medyanın demokratikleştirilmesi bağlamında şirket ve devlete bağlı modellerin dışında çözüm olarak gördüğü bir üçüncü modeli ileri sürer. Ancak Chomsky'nin diğer çözüm önerilerinde sıkça karşılaşıldığı gibi burada da denenmemiş bir modelle karşılaşılmaktadır. Chomsky'nin medya örgütlenmeleri olarak sunduğu üç model şunlardır (1999);

1- Şirket oligopolü (kapitalist demokrasi modeli); medya demokratik katılımı sıfıra indirgemekte, şirketler halk denetiminin dışında kalmaktadır.

- 2- Devlet denetimli medya; devlete egemen olacak kadar kuvvetli olan güçlerle bu güçlerin koyduğu sınırların dışına çıkamayan bir kültür yöneticileri tarafından temsil edilen medya.
- 3- Brezilyalı Piskoposların ortaya attığı; demokratik iletişim politikası. Belli ellerde toplanmasına gösterilen tepkiden yola çıkılarak, medyanın yurttaşların katılımına açılması istenmektedir. Ancak bu görüş pratikte denenmemiştir.

Denenmemiş bu üçüncü model sorunların çözümünü daha ileriye ertelemektedir. Chomsky'de çözümlerin daha ileriye ertelenmesi Nilüfer Göle'nin 3. Dünya Ülkelerinin ideolojilerinin temel özelliği olan tüm sorunların çözümünü (sosyalist, İslami) devrim sonrasında erteleyen "şimdiki zamanın yokluğu" anlayışına benzemektedir.

Medya neden devlet ve şirketlerin kural ve çıkarları çerçevesinde hareket etmektedir? Chomsky bunu yapısal etkenlerin önemli olduğu 'propaganda modeli' ile açıklar. Ona göre, medyanın böyle hareket etmesinin belli yapısal nedenleri vardır. Medya, şirket bağı olan ve kâr elde etmek için kurulmuş bir işletmedir. Bu işletme haber ve gelir kaynağı yönünden hükümete, büyük şirketlere bağlıdır. "Hükümet, büyük medya kuruluşları, büyük iş şirketlerinin aralarında verimlilik, siyasal gerekçeler, örtüşen çıkarlar dolayısıyla dayanışma vardır" (Chomsky ve Herman, 1998: 122). Chomsky'nin propaganda modeli medyanın etkisinin ne derece büyük olduğuyula ilgili değil onun davranışına ve işleyişine ilişkin bir modeldir (Chomsky ve Herman, 1998: 24).

Chomsky'nin propaganda modelinde haberlerin sunuluşu yani medyadaki işleyiş, belli yapısal kurallara bağlıdır. Haberler haber olarak sunulmadan önce belli süzgeçlerden geçer ve bundan sonra haber niteliği alır. Chomsky ve Herman (1988)'a göre haberlerin seçimini etkileyen süzgeçler şunlardır;

- 1- Medyanın büyüklüğü, mülkiyeti ve kâr amaçlı oluşu; Egemen medya şirketleri çok büyük işletmelerdir; mülk sahiplerinin ve piyasa ile kâr amacı güden diğer güçlerin kesin kısıtlamalarına tabi olan çok zengin kişiler veya yöneticiler tarafından kontrol edilirler; bu şirketler, öbür büyük şirketler, bankalar ve hükümetle de sıkı sıkıya kenetlenmişlerdir ve bunların hepsiyle ortak çıkarları vardır.
- 2- Reklam; kitle iletişim araçları düz okur ve izleyiciyi değil, alım gücü olan okur ve izleyiciyi kendine çekmeye çalışır. Reklam alamayanların hayatta kalması zordur. Reklam almakla şirketler hakkında yapılan haberler daha dikkatli seçilecektir.
- 3- Medyanın haber kaynakları (belediye, karakol, Beyaz Saray, Pentagon) gücendirilemez yani şirketlerde olduğu gibi onlara aykırı haber yapılmaz.

Güçlü kaynaklar, medyanın gözündeki saygınlık ve önemlerini, muhaliflere yer verilmesini engellemek için de kullanabilirler.

- 4- Tepki ve yaptırımcı kurumlar; yayına karşı tepkiler geniş çaplı ve parasal kaynağa sahip birey-gruplarca yapılırsa bu medya için pahalıya mal olur.
- 5- Anti-komünizm.
- 6- Ayrımcı yaklaşım ve propaganda kampanyaları; haber kaynağı muhalif, yabancı ve güçsüz, örgütlenmemiş birey ve gruplar ise bu haberler daha baştan ucuz maliyet ve inanırlılık taleplerini karşılama konusunda dezavantajlı konumdadırlar. Güç odaklarını etkileyecek haberler için ek masraf gerekmektedir.

Chomsky'nin gözünde medya adeta halkı uyuşturmakta, onların gerçek sorunları üzerinde düşünmesini engellemektedir. Haberler belli süzgeçlerden geçtiğinden belli çıkarları gözetererek ortaya çıkmaktadır. Bu çıkarlar da elbette ki halkın çıkarları değildir. Dolayısıyla haberlerin doğrulukları, yansızlıkları tartışmalı bir hal almaktadır. Medya, elitleriyle birlikte sistemin yeniden üretimini sağladığı için aslında statükocu bir ideolojiye sahiptir (ancak medyanın her şeye kadir olmadığını da Vietnam örneğiyle teslim eder. Vietnam savaşında tüm çabalara rağmen halkın savaş karşısında gösterdiği direnç ve bunun savaşın sonunu getirmesi aslında medyanın bazen çok güçlü olamayacağını, dediğini yaptıramayabileceğini de göstermiştir.

II) DEMOKRASİ AMA HANGİSİ?

Küreselleşme, postmodernizm, demokrasi, sivil toplum kavramları son dönemlerde sürekli tüketilen, tükütildikçe anlamı boşalan, belirsizleşen ve inandırıcılıkları kaybolan kavramlardır. Chomsky'de demokrasi kavramı daha çok Orwellci anlamda yani anlamı zıddı ile pratik bulacak muğlaklıkla kullanılmaktadır. Chomsky'nin demokrasi ile yapmak istediği vurgu, halkın iradesinin göz önünde tutulmasıdır. Oysa halkın iradesi, halkın egemenliği olan "demos" modern demokrasilerde totaliter sistemleri aratmayacak şekilde gözden kaybolmuştur. Modern demokraside halkın tek etkinliği (!) yöneticilere rıza göstermekten ibaret görülmüştür. Halkın yönetime karşı rıza göstermesini de devletin denetiminde, halkın düşüncesini kontrol ve denetim altında tutmaya çalışan medya yapacak (veya daha doğru bir terimle başaracak)tır. Totaliter devletlerde veya 3. Dünya ülkelerinde halkın rızasının kazanılması zor gücüyle başarılabilir. Halk zor, şiddet uygulamaları karşısında yönetime rıza gösterebilir. Demokratik toplumlarda rıza bu şekilde üretilemez, burada rıza üretim mekanizmaları (yani kitle iletişim araçları) vardır. Chomsky, Locke ve Hobbes'tan örnekler vererek cahil yol-yordam bilmez halkın nasıl yola getirilmesi, nasıl ve neye inandırılması gerektiğine dair tarihsel örnekler vererek demokratik sürecin esasının nasıl anlaşıldığına dair örnekler verir: "Demokratik sürecin esası; ikna

ve telkin etme özgürlüğünün varlığı, razı etme mühendisliğinin icra etme özgürlüğüdür" (1997:54). Buradan yola çıkarak Chomsky halkı razı etme tekniklerinin en ustaca kullanıldığı ülkenin ABD olduğu sonucunu çıkarır (1997:59). Dolayısıyla ikna ve razı etme özgürlüğünün varlığı demokratikliğin göstergesi ve bu teknikler en ustaca ABD'de kullanılıyorsa en demokratik ülke de Amerika olmaktadır.

Yöneticiler rıza üretimini medya aracılığıyla yapmaktadır. Totaliter toplumlardaki şiddetin yerini alan medya Chomsky'de araçsal bir konumdadır. Medya aracılığı ile kitleler kendileri ile ilgili her şeyden habersiz olmakta ve demokratik toplumların özünü oluşturan örgütlenmekten de uzaklaşmaktadır. Tv ekranı karşısında uyuşturulan ve pasifleştirilen bireyler sisteminin işleyişini sağlayan tüketici ve itaatkârlar olarak ortaya çıkmaktadırlar.

"(Telkin sisteminin) hedeflerinden biri salaklar ve cahillerdir. Bunlar deliklerinde tutulmalı, anlayabilecekleri kadar basitleştirilmiş martavallarla uyutulmalıdır, marjinalleştirilmelidir, izole edilmelidir. En ideali bunların her birini ve tek başına olmak üzere bir tv ekranının karşısına oturtmak, spor müsabakalarını, Brezilya dizilerini seyrettirmektir...Organize olmalarına izin verilmemelidir. Bir araya gelirlerse nelere sahip olabileceklerini düşünmeye fırsatları olmamalıdır" (Chomsky, 1997:59).

Örgütlü bir toplum veya gereğinden fazla demokrasi yöneticiler için sıkıntı yaratabilir. Çünkü böyle bir durumda yöneticiler eleştirilebilir, alternatifler ortaya konabilir. Chomsky gereğinden fazla demokrasinin modern toplumlarda daima "demokrasi krizleri" yarattığını belirtir. Burada da yine Orwellci terminolojiye gönderme vardır. Yöneticilerin ve entelektüellerin "demokrasi krizi" olarak nitelendirdikleri durum gerçekte halkın yönetime katılma veya yönetimdeki hataları, eksiklikleri gösterme, söyleme yönündeki sivil girişimler, eylemlerdir ve bu durum da demokrasinin kendini yeniden üretmesi için oldukça gereklidir. Ancak Amerika gibi demokratik bir ülkede insanların düşünmesine gerek yoktur çünkü onlar adına zaten düşünenler vardır, insanlara düşen ise sessizce itaat etmektir. Bu bağlamda Doğu toplumları için yapılan "sürü" benzetmesinin de oryantalist sosyolojinin Batı toplumlarının onurunu kurtarma adına yaptığı benzetmeden öte gitmediği üzerinde ayrıca düşünülmesi gerekir.

Chomsky için bireysel faaliyet alanının genişliği ve düşünce özgürlüğü demokrasinin göstergesidir: "Bir topluluk, bireylerinin toplum meselelerinde üstlenebildiği aktif rol derecesinde demokratiktir. Düşünceleri kontrol altında tutuluyorsa, seçenekleri birileri tarafından sınırlanmışsa oynadıkları rolün anlamlı bir rol olduğunu söylemek doğru olmaz" (1995a:18). Dolayısıyla Chomsky birbirine zıt iki demokrasi anlayışı olduğunu belirtir (1995b: 29):

- a- Halkın kendisiyle ilgili sorunların ele alınmasına anlamlı bir biçimde katılma araçlarına sahip olduğu ve bilgilendirme araçlarının açık ve serbest olduğu toplum.
- b- Halkın kendisiyle ilgili sorunların çözümüne katılımının engellendiği ve bilgilendirme araçlarının sınırlı tutulması yanında sıkı bir şekilde denetlendiği toplum.

Yukarıdaki "a" şıkkı, gerçekleştirilmesi hedeflenen demokratik toplum modelidir, "b" şıkkı ise halen geçerli olan anlayıştır. Halkın katılımcı değil gözlemci veya tüketicisi olarak görüldüğü; bilgilendirildiği araç ve kaynakların sınırlı ve kontrol altında tutulduğu, düşüncesinin denetlendiği ve biçimlendirildiği bir toplum demokratik bir şekle sahip olmakla birlikte özünde totaliterdir. Böyle bir sistemde halkın yalnızca itaat etmesiyle yetinilmez; medya ile ona dünyayı nasıl algılayacağı öğretilir. "Totaliter rejimlerdeki açık rıza ya da itaat, hiçbir zaman elit kesimi ya da lideri tatmin etmeye yetmez. İstenen şey, insanların bütünüyle yeni bir değerler sistemine ve bütünüyle yeni bir inançlar kümesine girmelerini zorunlu kılan bir etkin katılım biçimi (tv karşısında saatlerce oturup Amerikan dünya görüşünü, pasifizmi, marjinalleşmeyi öğrenme T.E.)'dir" (Tormey, 1992:16).

Chomsky, Amerika ve Sovyetler Birliği arasındaki benzerliğin halk üzerinde uyguladıkları politikalarda somutlaştığını gösterir. Clark Kerr ve arkadaşlarının "sanayileşmenin mantığı" anlayışında, sanayileşen ülkelerin toplumsal yapılarının birbirlerine benzeşmeye doğru yol aldığı söylemesi gibi Lenin'le birlikte başlayan devrim sürecinde Chomsky, Sovyetler ve ABD'nin halk üzerinde uyguladığı (halkın görüşlerini dikkate almayan) politikalarda ve halka bakışlarında (onu küçük, hor görmelerinde) büyük paralellikler görmektedir.

Amerika'nın kendi dışındaki demokrasi anlayışı da içerdekinden pek farklı değildir. Eğer Amerika'nın çıkarı olan bir ülkede yapılan seçim (veya darbe hiç fark etmez) sonucu Amerikan çıkarlarını zedelemeyen bir değişim olmuşsa o ülkede Amerikan tarzı demokrasi işleyişine devam etmektedir. Ama eğer çıkarlarını zedeleyecek bir durum varsa seçimle bile gelen hükümet oluşumu demokrasi için tehlikedir. Yani ABD'de diktatörlere karşı antipati; demokrasiye karşı sempati yoktur (Chomsky, 1995a: 191). Amerikan tarzı demokrasi onun çıkarlarının bulunduğu ülkelerde dahi çıkarları zedeleyecek muhalefet oluşumuna izin vermeden işlemektedir. Örneğin "Fransa ve İtalya'ya yapılan Marshall yardımı, hükümetten komünistleri, anti-faşist direnişçileri ve işçi temsilcilerini uzaklaştırmaları koşuluna bağlandı. Demokrasi ABD'nin anladığı tarzda işleyecektir" (Chomsky, 1995a :174).

Aynı şekilde ABD'de demokrasinin tehlikeye girmesi, insanların eğitim, sağlık, iş ve çocukları için gıda gibi "temel insani ihtiyaçlar"la ilgili kaygılar taşınmalarıyla ortaya çıkar. Böyle bir durumda "demokrasi" tehdit altında demektir...Eğer ezilmeleri sürüp giderse "demokrasi" güvencededir (Chomsky, 2000:227). Demokrasinin tehdit

altındahgını yine Orwellci benzetmelerle açıklamaktadır. Demokrasiden kasıt; halkın yönetime katılmasından çok, halkın bir köşede kalıp olanları kabullenmesi olarak anlaşılmaktadır. Halkın bir köşede kalıp kabullenmesini sağlayan ise totaliter toplumlardaki gibi zor gücü değil kitle iletişim araçlarıyla halkın zihninin manipüle edilmesidir: "Totaliter bir devlet için sopa neyse, demokrasi için de propaganda odur" (Chomsky, 1995b: 36).

Halkın örgütlenerek aktif siyasetin içine katılmasının bir demokrasi krizi olarak görüldüğü Amerika'da demokratik bir toplum nasıl mümkün olacaktır? Nasıl ki medyanın demokratikleştirilmesi ticari medyaya karşı verilecek mücadeleye bağlıysa Chomsky için toplumun demokratikleştirilmesi de yöneticilerin şirket ya da devlet adına değil doğrudan kamu adına, kamu için görev yapmalarıyla mümkündür. Yöneticiler ancak kamunun hizmetçileri olduğunda demokrasi yerleşmiş olur. "Amerika'da demokratik meşruiyeti yerleştirmek, yönetimlerimizi devirmekle değil, fakat onları kamunun hizmetçisi konumuna indirmekle başlar" (1995b: 16). Bu alıntı Chomsky'nin devrim taraftarı olmaktan daha çok sistemin islah edilmesini istediği şeklinde okunabilir. Yani Chomsky devrim taraftarı değildir. Yine yöneticileri kamu hizmetkârı konumuna indirgemek (dikkat edilirse devletin hizmetkârı değil) devletin konumunun daha alt sıralarda olduğunu göstermektedir. Bir anarşist olduğunu söyleyen Chomsky devrim taraftarı değildir ve devlete zaman zaman önem vermekle birlikte onu pek itibarlı bir konumda görmemektedir. Onun önem verdiği devlet (Açık Devlet), Ulusal güvenlik devletinden ayırılır. Ulusal güvenlik devleti kamusal katılımdan, demokratik gözetimden uzaktır ve bunu sağlayan da medyadır. Devlet (onun pejoratif anlamda kullandığı Ulusal Güvenlik Devleti), daıma yıpratmak istediği bir kavramdır.

"Devlete tapınmak, laik bir dinin doğumunu beraberinde getirmiştir ve papazların görevini entelektüeller almıştır. Batı kültürünün en ilkel sektörleri işi pek ileri götürmüşler, bir takım formları put mertebesine yükseltmişlerdir. Bayrak bunlardan biridir. Devlet bir başkasıdır. Her ikisine de söz söylenilmemektedir. Uğruna ölüneceğine dair yeminler çocuklara ettirilerek şartlandırılmaktadır" (Chomsky, 1995a: 38-39).

Bir anarşist olarak görünen Chomsky, anarşist epistemolojiye muhalif bir şekilde devlet otoritesinin unsurlarını savunmak ve hatta güçlendirmek gibi bir tavır sergilemektedir. Nedeni bundan daha ilginçtir: "devlet otoritesi daha demokratik toplumlarda şiddetli saldırı altındadır" (Chomsky, 2000: 126). Bu şiddetli saldırıyı yapan, kamu üstünde güç gösterisi yapan dev şirketlerdir ve devlet bunlara karşı güçlendirildiği takdirde kamu çıkarları savunulmuş olacaktır. Son tahlilde yine devlet karşısındaki tavrı diğer anarşistlerinkine benzerdir: "Bugünün dünyasında sadık bir anarşistin hedefleri, bence, kimi devlet kurumlarını bir yandan daha anlamlı toplumsal katılımına açarken, öte yandan saldırılara karşı savunmak- ve nihai olarak, eğer uygun

koşullar elde edilebilirse çok daha özgür bir toplumda bunları parçalamak- olmalıdır" (Chomsky, 2000: 128).

Ortaçağ papazlarının yerini aldığı söylediği entelektüeller, Chomsky'nin başka bir eleştiri konusudur. Ona göre entelektüeller devlet ve şirket çıkarlarına meşruiyet sağlamaya çalışmaktan başka bir şey yapmamaktadırlar. Oysa onların asıl görevleri sorumluluk sahibi insanlar olarak halkı aydınlatmaktır. Gouldner'a göre (1993: 66), Chomsky temelde bu sınıfı "normalleştirme"ye yani iyi elit yapmaya çalışmaktadır... Onları (Julian Benda'nın deyişiyle) "rahiplerin ihanetidir". Yani Chomsky, Yeni Sınıfı (Gouldner entelektüelleri yeni ve modern toplumlarda önemli bir sınıf olarak görmektedir), dolaylı olarak misyonunu yerine getirememiş rahipler olarak görmektedir.

III) YENİ DÜNYA DÜZENİ

Chomsky'nin çok fazla yüklendiği ifadelerden biri de yeni dünya düzeni'dir. Bu söylemin tarihinin nerelere dayandığını araştırır ve sonunda Churchill'in bu düşünceye kaynaklık ettiğini gösterir. Bu, özünde güçlü ulusların zayıfları yöneteceğini ifade etmektedir. Dünya üzerindeki denetim ve kontrolün tek elden yapılacağı bir duruma işaretler. Belki de yeni dünya düzeni'nin ne olduğu kendisi de muhalif bir sosyolog olarak nitelendirilebilecek Cangızbay'ın ifadeleriyle daha da açıklık kazanabilir. Cangızbay için yeni dünya düzeni ve globalleşme; her türlü engelden arındırılmış global bir pazar olarak, serbest piyasada değişim değerinin esas alındığı ve 'her şeyin pazar içinleş-tiril-diği' bir süreçle bağlantılıdır;

"...Yeni Dünya Düzeni'nin stratejik hedefi de, insanların tümüyle belirlenmişliklerinden ibaret, dolayısıyla mevcut yapıları kendi bilinçli çabalarıyla değişikliğe uğratmaları, yani tarih üretmeleri ve "Tarihin Sonu" olarak ilan edilen an'a denk düşen belirleyicilik hiyerarşisini yıkmaları mümkün olmayan canlılar konumuna indirgenmesi olacaktır" (Cangızbay, 2000:144).

Dünya üzerindeki denetim ve kontrolün adeta tek elden yapılması yani Fukuyama'nın terimleriyle "tarihin sonu" gelmiştir, Amerika'nın uyguladığı siyasi ve ekonomik politika Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden çekilmesiyle muhalefetsiz kalmış ve zaferini ilan etmiştir. Artık Amerika sokaklarındaki halkın ("bela'nın") kontrolü nasıl medya aracılığıyla yapılacaksa (yani halk nasıl pasifize edilip demokratik katılımdan dışlanacaksa); dünya üzerinde de ABD'ye muhalif olabilecek ("serseri") 3. Dünya ülkeleri (Chomsky, 2000a: 113) kontrol altında bulundurulmalıdır.

Sovyetler'in tarih sahnesinden çekilmesiyle ABD, yaptığı saldırıları, işgalleri meşrulaştırmak için yeni düşman arayışlarına ("elde fener düşman aranır") girmiştir. Bu noktada Huntington'un 'medeniyetler çatışması' tezini ortaya atılış tarihi ve muhtevası çok anlamlıdır.

Chomsky, yeni dünya düzeninde de aslında değişen bir şey olmadığını ülkeler düzeyinde zengin ülkelerin; bir ülkedeki sınıflar düzeyinde de üst sınıfların zenginlerin bu konumlarını daha da pekiştirdiğini belirtmektedir. Bu noktada da Marx'ın dünya işçilerine hitabını gerçekte farklı coğrafyalarda olmakla birlikte çıkar ve sınıfsal konumları aynı olan dünya halklarına çevirmeye çalışmıştır denilebilir;

"Filistinlilerin insani ve politik haklarını savunma çabaları, ABD desteğinden yoksun oldukları için politik bakımdan marjinalleştirilmiş olan İsrail'deki benzer kuvvetlerden beslenebilir ve ayrıca bunları teşvik etmeye yardımcı da olabilir. Arap dünyası, İsrail ve Birleşik Devletler halklarının büyük çoğunluğunun ortak çıkarları vardır. Bu durum herkesin yararına olacak bir uluslar arası dayanışmaya duyulan ihtiyacın çarpıcı bir örneğidir" (Chomsky, 2000a:399).

Yeni dünya düzeni, tarihin sonu, medeniyetler çatışması ve globalizasyonun birbirleriyle ne kadar bağlantılı olduğu aşikârdır. Chomsky'nin belirttiği gibi bunlar artık güçlülerin zayıfları yöneteceği bir sürece işaret ederken sosyolog Cangızbay tarafından (2004:35) süreç şöyle ifade edilmektedir:

"...Globalleşen bir dünya'dan veya Dünya'nın globalleşmesinden söz etmek de aslında dil düzeyinde ortaya çıkan ideolojik bir çarpıtmadan başka bir şey değildir; zira globalleşme, mevsimlerin gelip geçmesi türünden herkese eşit mesafedeki nötr bir süreç/akış olmayıp, birilerinin, insanları her şeyi pazar için yapar, her şeyi/şeylerini pazara sürer hale gelmeye mecbur etmeleri, insanlara ancak böyle yaparlarsa hayatlarını idame ettirebilecekleri koşulları dayatmaları şeklinde /yoluyla gerçekleşen bir olgudur."

SONUÇLAR

Chomsky, Amerikan tarzı demokrasi anlayışını kitle iletişim araçlarının işleyiş yöntemini açıklamak için kullandığı propaganda modeliyle de destekleyerek sunmaya çalışmaktadır. Chomsky, muhalifliğiyle temayüz eden bir yazar olduğu için bu makale de Amerikan demokrasisinin açıklarını ortaya çıkarmayı hedefleyen bir tarz ortaya koyarak, demokrasinin gelişmesinde önemli bir yeri olduğu düşünülen Amerikan toplumu ve siyaset yapma mantığına "böyle de olabilir (mi?)" türünden bir soru işareti oluşturmuştur. Propaganda modeliyle ülke sınırları içinde halkın manipülasyonu ve adeta demokratik katılım dışı tutulan kitlelerin varlığının özünde demokrasiye bir katkıda bulunmadığı ve yanında Chomsky'nin de bu yazıda üzerinde durulmamakla birlikte daima vurguladığı, ülke sınırları dışında da yeni dünya düzeni söylemleriyle 'sınırlar içi' totalitarizmin küreselleştüğüne dair yapılan vurgu dikkat çekicidir. Fakat tüm yeni dünya düzeni ve küreselleşme karşılığında olduğu gibi Chomsky, mevcut karamsar tablonun renklerinin iç açıcı yönde değişebilmesi için pratikliği olan çözüm önerileri konusunda çok da ikna edici görünmemektedir. Ancak bu değerlendirmeden

yola çıkarak onun çabalarını yel değirmenleriyle savaşan ve sonu mâlum hikaye kahramanına benzetmek yerine sorgulama ve eleştirinin şiddetli başlangıçlarından biri olarak görmenin, bu satırların yazarının da dahil olduğu 'imparatorluk dışı' coğrafya ve topluluklar için daha moral verici olduğu kabul edilmelidir.

KAYNAKÇA

- AHRNE, Göran (1998), "Civil Society and Uncivil Organizations", *Real Civil Societies/Dilemma of Institutionalization*, (Ed.) Jeffrey Alexander, Sage Publication, London.
- CANGIZBAY, Kadir (2000), *Komprador Rejimin Anatomisi*, 2. Baskı, Özgür Üniversite Kitaplığı, Ankara.
- _____ (2004), *Globalleş(tir)me Terörü*, Odak Yayınları, Ankara.
- CHOMSKY, Noam (1994), *Modern Çağda Entelektüellerin Rolü*, Pınar Yayınları, İstanbul.
- _____ (1995a), *Demokrasi Gerçek ve Hayal*, (Çev.) Cevdet Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul.
- _____ (1995b), *Medya Deneşimi*, 2. Baskı, (Çev.) Ş. Süer, Tüzm zamanlar Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (1997), *Demokratik İdeallerin Çöbüşül*, (Çev.) C. Cerit, Pınar Yayınları, İstanbul.
- _____ (1999), *Medya Gerçeği*, 2. Baskı, (Çev.) A. Yılmaz, O. Akınhay, Tüzm zamanlar Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (2000-a), *Dünya Düzeni Eskisi Yenisi*, (Çev.) A. Çakıroğlu, T. Birkan, Metis Yayınları, İstanbul.
- _____ (2000-b), *Yeni Dünya Düzeninde Yalanlar ve Gerçekler*, (Çev.) S. Göbelez, Maviada Yayınları, İstanbul.
- GOULDNER, Alvin W.(1993), *Entelektüelin Geleceđi*, (Çev.) A. Özden, N. Tunalı, Eti Yayınları, İstanbul
- HERMAN, S. Herman ve CHOMSKY, Noam (1998), *Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir?* Minerva Yayınları, İstanbul.
- TORMEY, Simon (1992), *Totalitarizm*, (Çev.) A. Yılmaz, O. Akınhay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

¹ Birgün Gazetesi, şirket temelli olmayan bir misyon gazetesi olarak 2004 yılında ortaya çıkmış yazar ve okuyucularıyla bütünüleşerek, şirket desteksiz ayakta durmaya çalışan bir gazete görünümünü sergilemekte ancak bu durum yayın hayatında dağıtımdan ödeme sorunlarına kadar bir çok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum gazetenin dayanışma çağrısı yapıp, okuyucuların abonelikten gazeteye ilan vermeye kadar çeşitli yollara yöneltilmelerine neden olmuştur.

² Parantez içleri Chomsky'nin ifadeleridir.